

УДК 373.5.017.041–057.874

В.П. ЗАВАДА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава

ЦІЛЬ ЯК ОСНОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті розкрито сутність професійної самореалізації старшокласників, визначено та охарактеризовано напрямки цілей у майбутніх професійній самореалізації.

Ключові слова: професійна самореалізація старшокласників, передумови самореалізації, ціль, напрямки цілей.

Постановка проблеми. У центрі педагогічної концепції самореалізації є віра в індивідуальний досвід людини та її здатність до саморозкриття, у можливість вияву у собі унікальної і неповторної сутності, у визначенні напрямку і засобів особистісного зростання.

Тут здійснюється вплив соціально-професійних вимог на самооцінку, самоствердження, самовизначення, професійну самосвідомість, на мотивацію досягнень в професії, на цілі професійного зростання.

Самореалізація особистості, зокрема дитини, підлітка, юнака, розглядається, як свідомий процес найбільш повного розкриття і зростання потенційних та спонукально-мотиваційних сутнісних сил людини, що приводить до самоствердження власного "Я". Потреба в самореалізації є основною потребою особистості і проявляє себе в усіх сферах її життєдіяльності. У всякому демократичному суспільстві можливі прояви самореалізації, які ґрунтуються на засадах справедливості, милосердя, любові, професіоналізму.

Формулювання цілей статті. З'ясувати актуальні аспекти самореалізації старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Установлено, що самореалізація особистості складається із самоактуалізації (усвідомленого визначення індивідом мети життєдіяльності), самопізнання (самоспостереження, самоаналіз, самооцінка та самоконтроль), саморозвитку як самостійного накопичення теоретично-практичного досвіду (самоосвіта) і формування нових особистісних якостей (самовиховання).

Професійна самореалізація – це реалізація потенціалу особистості у професійній сфері, самореалізація у професійній діяльності. Кажучи конкретніше, це процес усвідомлення і кристалізації особистістю власної сутності та розгортання її у вигляді реалізації потенціалу з його опредметненням у професійній діяльності [3, с. 59-65.].

Передумовами самореалізації виступають:

- 1) вроджена тенденція особистості до росту і розвитку;
- 2) суперечності між наявними цілями і ступенем їх реалізації;
- 3) внутрішньоособистісні суперечності та зовнішні впливи, що можуть породжувати особистісні кризи;
- 4) діалектичні суперечності між становленням та розкриттям внутрішньої сутності, між соціальним і біологічним, суспільним та індивідуальним [4, с. 5-8.].

Самореалізація є можливою за умови достатнього рівня самосвідомості і активності особистості. Детермінантами професійної самореалізації виступають відповідні інтереси, цінності, цілі, ідеали, наявність внутрішньої потреби та зовнішніх спонук до самореалізації.

Процес самовизначення і самореалізації та усвідомлення власних мотивів пов'язані з процесами саморегуляції та самовиховання, які сприятимуть виходу свідомості на вищий рівень розвитку. Гуманістична спрямованість діяльності (творити добро для інших) має позитивний перенос на інші види діяльності, у самостійне

життя – активна життєва позиція, прагнення бути корисним, примножувати добро у світі.

Становлення особистості майбутнього фахівця та процес самовизначення і професійного визначення старшокласника передбачає формування та реалізацію системи цілей.

Електронний тлумачний словник «Словопедія» визначає ціль як бажаний результат дії, функціонування чи розвитку системи [2].

Тлумачний словник української мови визначає мету як “те, що хтось намагається досягнути, здобути, до чого прямує”, а ціль – це “місце, пункт, в який треба влучити, стріляючи з чого-небудь або кидаючи чим-небудь, те, до чого прагнуть, намагаються досягти [8].

Філософська наука переконливо довела, що цілі людської діяльності завжди визначаються тими об’єктивними умовами, в яких живе і діє людина. Тому для правильного формулювання цілей молодим поколінням потрібно виходити з тих умов, за яких воно буде жити в майбутньому.

Ціль – це кінцевий результат діяльності і, як визначають педагоги, поняття за обсягом менше, а отже, конкретніше, ніж мета. Влучити в ціль – у переносному значенні означає одержати точний, конкретний і передбачуваний, запланований результат.

Поняття мети, цілі належать до категорії результату, який є не чим іншим, як продуктом певних дій. Конкретне вираження результату може бути здійснене через такі поняття, як підсумок, задача, мета, ціль, ідеал, що як у нашому, так і в зарубіжному вжитку, мають таке тлумачення:

- підсумок – це найближчий бажаний результат, якого прагне досягти суб’єкт діяльності за певний час;

- задача – це проміжний результат із сукупності доступних і впорядкованих так, що він є певним кроком, який наближає досягнення мети;

- мета – це бажаний результат, недосяжний за певний проміжок часу, але доступний для досягнення в майбутньому;

- ціль – кінцевий результат, на досягнення якого спрямовані зусилля суб’єкта діяльності;

- ідеал – це результат, якого ніхто ніколи не може досягти, але до якого можна дуже близько підійти [5].

Людина уникає чітких формулювань цілей і намагається обмежитись самовказівками загального напрямку. Ступінь реалізації заявленої при цьому цілі неможливо оцінити, така мета не мобілізує діяльність. Навпаки, вона, як правило, зменшує намагання людини. Формулювання мети повинно включати кількісні показники, а також вказівки на часовий період, протягом якого ця мета може бути досягнута. Наприклад, молода дівчина вирішила покращити свої знання з англійської мови в 2010 році. У кінці року вона виконала свою «ціль»: 2 чи 3 рази вона заглядала у свою стару англійську книгу. Висновок: хоч при цьому вона вивчила частину матеріалу, але за відсутності кількісних стимулів (терміни, кількість опанованих слів, опрацьованих уроків) – її мета не була реалізована повної мірою.

Молодий чоловік вирішив кожного тижня вивчати 50 англійських слів і проробляти урок із підручника. До кінця року він знав, що відстав на 4 уроки, крім того він знизив тижневу норму до 30 слів. Але, не дивлячись на це, його словниковий запас збільшився більш як на 1300 слів. Таким чином, поставлена мета була досягнута.

Г.В. Осовська виділяє такі характеристики цілей:

1. Конкретність та вимірюваність мети.
2. Орієнтація мети в часі.
3. Реальність мети.

4. Кожна мета повинна підтримувати одна одну [6, с.29-31].

Таким чином цілі повинні бути:

- Конкретні (Specific)
- Вимірювані (Measurable)
- Досяжні (Achievable)
- Орієнтовані на результат (Result-oriented)
- Орієнтовані на конкретний термін (Time-based) [1].

Існує п'ять основних принципів постановки цілей: точність, визначення, вимірність, досяжність, реалістичність, визначеність в часі. Процес постановки цілей охоплює три фази:

- знаходження мети: чого я хочу?
- ситуаційний аналіз: що я можу?
- формулювання цілей: до чого я конкретно приступаю? [7]

Нами систематизовано шість напрямків цілей:

- А) Міцне здоров'я. Молодість. Краса. Довголіття.
- Б) Чудові відносини з партнером. Прекрасна сім'я.
- В) Багатство. Кар'єра. Лідерство. Влада.
- Г) Спілкування з людьми, бути авторитетом серед них.
- Д) Самореалізація. Авторитетність у своїй справі. Геніальність. Слава.
- Е) Висока духовність. Феноменальні здібності.

Проведене дослідження старшокласників (10 клас) Полтавської спеціалізованого ЗНЗ І-ІІІ ступенів № 3, Великосорочинського ЗНЗ Миргородського району, Нижньомлинського ЗНЗ Полтавського району передбачало ранжування респондентами напрямків цілей за важливістю для них та залишало можливість молодим людям додатково виділити свої життєві цілі. Результати дослідження показали, що розуміння старшокласниками своїх можливостей в досягненні цілей відбувається при їх позитивному ставленні до майбутнього. У цьому випадку в молодій людині проявляється прагнення, підкріплене цим ставленням, до самореалізації в майбутній професійній діяльності.

У результаті аналізу анкетування можемо охарактеризувати шість напрямків цілей як:

А) Фізичні якості – цілі, які констатують прагнення бути і жити, які мають загальний і нечітко диференційований характер.

Б) Сім'я – в цю категорію ввійшли цілі, пов'язані з побудовою сім'ї, вибором партнера, прагненням мати дітей, їх вихованням.

В) Професія – цілі, що відображають вибір професії (вступ до ВУЗу; мати власний бізнес (справу) і т.д.). Навчання – всі цілі, пов'язані з навчанням (навчатись в університеті; здати сесію; здати успішно випускні екзамени і т. д.). Володіти чимось – всякі цілі, які мають на увазі мати матеріальні цінності (квартиру, машину, багато грошей і т. д.).

Г) Спілкування – цілі, що передбачають соціальні контакти (щоб мене розуміли, бути коханою людиною, любити інших людей, бути авторитетом серед них; спілкуватися з дітьми і т. д.).

Д) Самореалізація – цілі, спрямовані на самореалізацію в досягненні кар'єри; реалізацію себе в конкретній справі; знайти місце в житті; планування і організація життя, відображають прагнення молодій людині (прагнення до розуміння свого призначення, сенсу); цілі, що відображають бажання бути вільним, незалежним; бути собою. До цієї категорії ми віднесли категорію – прагнення до щастя. В тому числі, бажання бути відомим, популярним, ушлюбленим.

Е) Якості особистості – цілі, спрямовані на зміну деяких аспектів і особистості (бути розумнішим, бути розсудливим, мати чудову пам'ять тощо). Пізнання світу –

тут увійшли цілі, які мають на увазі активність, спрямовану на пізнання оточуючого світу, на розуміння законів цього світу і вміння використовувати ці закони для свого щастя і щастя інших людей.

Висновки. Детальний аналіз отриманих даних свідчить, що старшокласники, які позитивно відносяться до себе, ясно усвідомлюють свої цілі, що дозволяє їм оптимістично відноситись до майбутнього та бачити шляхи своєї майбутньої професійної самореалізації. Як показують дані анкетування, 57% старшокласників мають орієнтацію на успіх у житті і цей успіх буде залежати від їхньої активності в досягненні поставленої цілі. В тому числі, від активного самовиховання і вміння успішно долати перешкоди. Проте, далеко не у всіх старшокласників амбіції високого рівня. Багатьом достатньо просто бути здоровими, мати сім'ю та заробітки, достатні для існування.

Список використаної літератури

1. Васильченко Ю.П. Самоучитель по тайм-менеджменту / Ю. Васильченко, З. Таранченко, М. Черныш. – Издательство: Питер, 2007. – 255 с.
2. Електронний тлумачний словник / [Електронний ресурс] / Реж. доступу: <http://slovo.ua/53/53414/363185.html>>>ЦІЛЬ<
3. Ковальова А.В. Творча унікальність та самореалізація людини як предмет психолого-педагогічного дослідження // Освіта Донбасу / А. Ковальова. – 2002. – №5. – С. 59-65.
4. Левченко Л.С. Творча самореалізація особистості як мета освітнього процесу // Матер. регіональної науково-практичної конференції "Розвиток творчої особистості в умовах закладів нового типу". – Суми, 1998. – С. 5-8.
5. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекцій: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений и слушателей ИПК и ФПК. - М.: Прометей, Юрайт, 1998. – 464 с.
6. Осовська Г.В. Основи менеджменту/ Навчальний посібник / Г.Осовська., О.Осовський. – К.: «Кондор», 2006.- 664 с
7. Покрокова технологія реалізації мрій / [Електронний ресурс] / Реж. доступу: <http://www.savetime.com.ua/uk/goals.html>
8. Тлумачний словник української мови / [Електронний ресурс] / Реж. доступу: <http://www.mova.info/Page.aspx?l1=62>

В.П. Завада,

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко,
Полтава

ЦЕЛЬ КАК ОСНОВА САМОРЕАЛИЗАЦИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

В статье раскрыта сущность профессиональной самореализации старшеклассников, определены и охарактеризованы направления целей в будущей профессиональной самореализации.

Ключевые слова: профессиональная самореализация старшеклассников, предпосылки самореализации, цель, направления целей.

V.P. Zavada

Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko, Poltava

THE PURPOSE OF SELF-REALIZATION AS A BASIS FOR SENIOR PUPILS

The article reveals the essence of professional self-realization among the senior pupils. The objectives of purposes in future professional self-realization are identified and characterized in the article.

Key words: professional self-realization among senior pupils, backgrounds of self-realization, purpose, directions of purposes.